

2. Господарський кодекс України: № 436 – IV від 16 січня 2003 р. // www.zakon.rada.gov.ua

3. Сільське господарство України – від минулого до сьогодні // кол. авторів за заг. редак. М.В. Зубця // Аграрна політика і макроекономічні відносини в аграрному секторі економіки. – К.: Аграрна наука, 2005. – Т. III. – С. 143–252.

В статті представлена характеристика сучасного стану господарської діяльності системи споживачів кооперативу і перспектив розвитку економічних відносин з суб'єктами агропромислового комплексу. Предложено шляхи зміцнення взаємовідносин підприємств усіх сфер АПК з багатифункціональною системою споживачів кооперативу в напрямку формування власних товарних ресурсів національного агропродовольчого ринку, розвитку його інфраструктури.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, агропромисловий комплекс, заготовки сільськогосподарської продукції, інтеграція, інфраструктура, споживачів кооперативу.

In the article is given the characteristic of modern state of consumer's co-operation economic activity and perspectives as to development of economic relations with the subjects of agro-industrial complex. It is offered the ways of strengthening relationships between enterprises of all agro-industrial complex spheres with multifunctional system of consumer's co-operation in the direction of own commodity resources of national agri-food market, development of its infrastructure.

Key words: agri-food market, agro-industrial complex, agricultural production provision, integration, infrastructure, consumer's co-operation.

Надійшло 17.02.2011.

УДК 621.01:336.11

О.М. Вакульчик

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПРОЕКЦІЇ МНОЖИНИ МОТИВІВ І ЦІЛЕЙ

У статті розглянуто й проаналізовано складові системи фінансового управління, характерні для машинобудівних підприємств, зроблено акцент на необхідності впровадження мотиваційного механізму підвищення ефективності фінансового управління.

Ключові слова: фінансове управління, система управління, мотиваційний механізм, механізм управління.

Актуальність проблеми. В Україні останніми роками відбуваються активний розвиток і перебудова механізмів управління підприємством, що пов'язане з пошуком найбільш ефективних і прогресивних способів досягнення стабільності їх розвитку. Необхідність такого пошуку пов'язана з трансформаційними процесами в економіці, нестабільністю політичної та економічної ситуації в країні. Однак останні події, пов'язані з розгор-

танням фінансової кризи у світі, показали неефективність застосування більшості напрацювань для вітчизняних підприємств.

Причинами кризового стану підприємств майже всіх галузей та секторів економіки України є не тільки вплив зовнішніх факторів: зниження платоспроможного попиту, втрата налагоджених господарських зв'язків, ринків закупівлі та збуту, суттєве збільшення цін на енергоносії, недосконале правове поле господарської діяльності тощо, а й не адекватний ринковим вимогам стан управління господарсько-фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання. Якщо розглядати господарські організації в галузевому розрізі, то найбільш суттєві деформації й якісні перетворення криза вносить у промислові підприємства, причому найбільшою тривалістю та багатетапністю структурних перетворень характеризуються машинобудівні та металургійні підприємства. Ця обставина робить проблему адекватного антикризового управління на машинобудівному підприємстві в сучасних українських умовах однією з головних, оскільки сучасні кризові процеси саме в цій галузі суттєво впливають на національну економіку та виявилися складними для управління.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Теоретичну та практичну базу функціонування вітчизняних підприємств у сфері управління фінансами, адаптовану до сучасних умов діяльності, досліджують і розвивають такі вчені, як: І. Бланк, В.М. Андрієнко, Н.Ю. Круглова, А.М. Поддєрьогін, О.О. Терещенко та ін. В їхніх працях відстежуються і аналізуються умови функціонування підприємств України, виявляється взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх факторів, обґрунтовується необхідність моделювання процесів фінансового управління з урахуванням поставлених цілей та впливу зовнішніх факторів.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування та вдосконалення концептуальних основ розробки ефективної системи фінансового управління розвитком машинобудівного підприємства. Вказана мета передбачає вирішення таких завдань: подальший розвиток методичного підходу щодо визначення основних елементів системи фінансового управління підприємством; обґрунтування факторів підвищення ефективності системи фінансового управління на вітчизняних машинобудівних підприємствах; розробка концептуальної моделі мотиваційного механізму та застосування сучасних інструментів та методів фінансового управління в забезпеченні розвитку підприємств машинобудування.

Результати дослідження. Ринкова економіка, особливо у період трансформації та кризових явищ, потребує особливого контролю як за загальним рівнем ефективності виробничо-господарської діяльності, так і підвищенням ефективності функціонування самої системи управління. Аналіз останніх публікацій [1–9] виявив значну увагу фахівців різних профілів до вказаної проблеми. Варто зауважити, що для побудови концепції вдосконалення будь-якої системи управління, в першу чергу, слід звернути увагу на категорійний апарат.

Категорія «фінансове управління» включає в себе дві незалежні частини, що уточнюють предмет, об'єкт та механізми функціонування відповідної системи. З одного боку, фінанси – це комплекс економічних відносин, пов'язаних з розподілом та перерозподілом сукупної доданої вартості у грошовій формі на мікро- та макрорівнях через систему ор-

ганізаційно відокремлених чи умовно визначених ресурсних фондів, що функціонують із чітко визначеною метою [9]. З іншого боку, управління є також цілеспрямованою системою, пов'язаною з використанням чітко визначеного інструментального апарату для впливу на об'єкт управління, що дає можливість досягти поставлених мети та завдань [2]. Синтез вказаних категорій дає можливість стверджувати, що «фінансове управління» є цілеспрямованою системою, що управляє процесом розподілу та перерозподілу доданої вартості в грошовій формі за допомогою регулюючого впливу інструментів фінансового механізму, що і визначає напрями подальших теоретичних розробок та уточнень.

У вузькому розумінні мета системи управління підприємством та фінансового управління збігаються. Проте фінансовому управлінню притаманні окремі особливості, що накладаються фінансовою складовою. Зокрема, значний акцент необхідно робити на грошовому вираженні цільових критеріїв, фінансових важелях та стимулах тощо. Проте, на нашу думку, значний рівень кризовості машинобудівних підприємств доводить, що сьогодні не достатньо тільки сформулювати систему цілей підприємства, необхідно, щоб досягнення цих цілей стало найближчими і (або) віддаленими намірами менеджерів, фахівців, трудових колективів і кожного працівника, залученого до процесу досягнення цілей. Тільки у цьому випадку стає можливим «зрушення мотивів на мету». Отже, для підвищення ефективності системи фінансового управління машинобудівним підприємством необхідне застосування мотиваційного механізму.

Мотиваційний механізм виробничо-господарської діяльності машинобудівного підприємства можна подати у складі трьох взаємодіючих мотиваційних комплексів: мотиваційного механізму науково-технічного розвитку виробництва (MM_1), мотиваційного механізму високоякісної продуктивної праці (MM_2) та мотиваційного механізму підприємництва та господарювання (MM_3) [3]. Ці механізми мають ряд спільних елементів і взаємно доповнюють один одного. На рис. 1 виділено чотири зони взаємодії: А – взаємодія механізмів MM_1 і MM_3 ; В – MM_1 і MM_2 ; С – MM_2 і MM_3 ; Д – взаємодія механізмів MM_1 , MM_2 , MM_3 . Зауважимо, що об'єднання механізму підприємництва та механізму господарювання в єдину множину може мати місце тільки в разі, коли вони мають загальну цілеспрямованість.

Мотиваційний механізм стабілізації та розвитку виробництва машинобудівного підприємства спрямований, у першу чергу, на підвищення науково-технічного рівня виробництва, створення та освоєння нових видів продукції, підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції і конкурентного статусу підприємства. В основу цього механізму покладено мотиви нововведень у виробництво, що генеруються внутрішніми елементами виробничого процесу і зовнішнім середовищем, мотиви сприйняття нововведень виробничою системою. Впровадження мотиваційного механізму стабілізації та розвитку в діяльність машинобудівного підприємства дозволить підвищити показники таких цільових критеріїв фінансового управління, як обсяг охоплення ринку та ціна продукції.

Мотиваційний механізм високоякісної продуктивної праці машинобудівного підприємства має цільову спрямованість на раціональне використання виробничих ресурсів, підвищення продуктивності праці, скоро-

чення термінів освоєння виробництва нової конкурентоспроможної продукції. У його основу покладено внутрішні мотиви, зумовлені прагненням особистості до праці, зовнішні позитивні мотиви, які викликають у працівників позитивну реакцію і спонукають до праці, і зовнішні негативні мотиви, які викликають негативну реакцію і як би примушують до праці. Запровадження цього мотиваційного механізму на підприємствах машинобудування знайде своє відображення через показник фінансового стимулювання (динаміка та рівень заробітної плати; розміри пільг, соціальних пакетів, стимулів, бонусів; рентабельність структурних підрозділів).

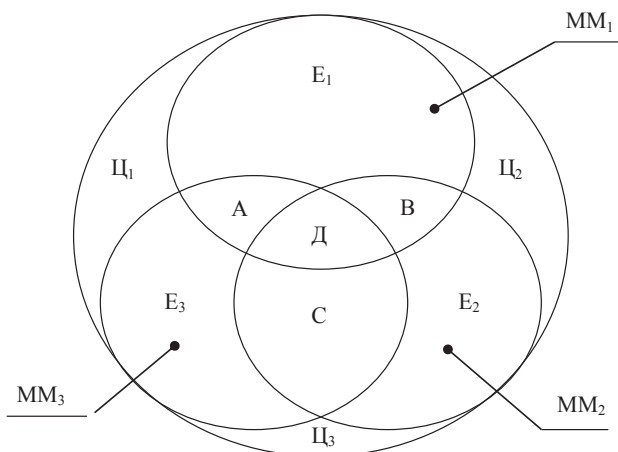

Рис. 1. Проекція множини мотивів на множину цілей машинобудівного підприємства

Мотиваційний механізм підприємництва спрямований на досягнення успіху і виживання в конкуренції в найближчій і віддаленій перспективі на основі гнучких диверсифікованих реакцій на зміни зовнішнього середовища підприємства і здійснення безперервного ланцюга нововведень у продукцію і технологію [4]. Дієвість цього механізму забезпечують мотиви конкуренції і кооперації при створенні нової продукції і технології, підприємницькі стратегії, мотиви підприємницького ризику, мотиви підприємницьких реакцій на зміни зовнішнього середовища, мотиви внутрішньофірмового підприємництва, що забезпечує гнучкість управління і сприйняття нововведень.

У цілому мотиваційний механізм господарювання спрямований на максимізацію доходу підприємства, його оптимальний розподіл та найбільш вигідне використання в подальшій виробничо-господарській діяльності, а також на посилення і найбільш повне використання потенціалу підприємства. У ролі конкретного узагальнюючого цільового критерію фінансового управління може виступати показник загального обсягу створеної на підприємстві доданої вартості та його позитивна динаміка. Важливою умовою ефективного функціонування системи фінансового управління є також постійне вдосконалення структури розподілу доданої вартості, від чого залежить ступінь досягнення мети всіх учасників управління – як власників капіталу, так і працівників, держави та кре-

диторів. Основу цього механізму становлять мотиви відповідальності за результати виробничо-господарської діяльності і розвиток підприємства, мотиви активної участі в управлінні виробництвом і справами машинобудівного підприємства, мотиви професійного зростання, мотиви раціоналізації організаційної структури підприємства та системи управління, що дозволить підвищити ефективність загальної системи фінансового управління підприємством.

Множина елементів мотиваційного механізму має охоплювати всі цілі виробничого процесу підприємства, засобом досягнення яких вона є. На досягнення найбільш важливих цілей спрямовані підмножини мотивів А, В, С, які є результатом взаємодії окремих елементів двох механізмів. Найважливіші цілі (підмножина Д) досягаються, якщо взаємодіють елементи всіх трьох механізмів (до таких цілей можна віднести зростання загального обсягу доданої вартості). Підмножини мотивів E_1, E_2, E_3 , утворені одним з механізмів, спрямовані на досягнення цілей звичайної значущості. Цілі Π_1, Π_2, Π_3 не можуть бути досягнуті, тому що не мають мотиваційної значущості, через це вони можуть розглядатися лише як орієнтири, які стануть цілями, якщо отримають мотиваційну значущість цілеспрямованим формуванням адекватного їм мотиваційного механізму або «зрушенням мотивів на мету» на основі сприйняття нової ціннісної орієнтації.

Наступним блоком, що впливає із сутності категорії «фінансове управління», є фінансовий механізм, зокрема, комплекс інструментів його реалізації у сучасних умовах господарювання. Механізм фінансового управління (МФУ) машинобудівним підприємством включає в себе постановку мети та критерії визначення її виконання (Π_y); фактори управління – елементи об'єкта управління та їх зв'язки, на які здійснюється вплив в інтересах досягнення поставленої мети (Φ_y); методи впливу на ці фактори – конкретні способи дії, спрямовані на досягнення поставлених завдань (M_y); важелі управління – прийоми дії та реалізації методів управління (B_y); ресурси управління – матеріальні, інформаційні, фінансові, соціальні та організаційні потенціали, при використанні яких реалізується обраний метод управління та забезпечується досягнення поставленої мети (P_y). Таким чином, механізм фінансового управління формується з перелічених елементів:

$$МФУ = [\Pi_y, \Phi_y, M_y, B_y, P_y]. \quad (1)$$

Реальний механізм завжди дійовий, якщо спрямований на досягнення конкретних цілей шляхом впливу на специфічні умови, що забезпечують досягнення поставленої мети, і цей вплив здійснюється шляхом використання конкретних ресурсів або потенціалів. Він формується кожного разу, коли приймається управлінське рішення шляхом узгодження всіх елементів системи фінансового управління машинобудівним підприємством.

Аналіз публікацій закордонних та вітчизняних вчених [1–9], в яких розглядаються питання ефективного управління та реалізації функцій фінансового менеджменту, свідчить про широке використання новітніх інструментів і методів управління. Зокрема широко розповсюджені економіко-математичні методи, обґрунтовані напрями інтенсивного використання сучасних інформаційних технологій тощо.

Вибір та реалізація моделей і методів фінансового управління на машинобудівному підприємстві визначається концептуальними умовами, метою та завданнями функціонування, принципами ефективного управління тощо. Зокрема комплекс принципів фінансового управління підприємством як складна система представлений такими принципами [3]:

– ефективного управління (цілісності, системного підходу, організованості, динамічності, керованості, оптимальності, багатокритеріальності, багатофункціональності);

– фінансового менеджменту (грошового потоку, вартості у часі, компромісу між ризиком та доходністю, операційного та фінансового ризику, вартості капіталу, ефективності ринку, асиметричності інформації, агентських відносин).

Як бачимо, фінансове управління об'єднує методи та моделі ефективного управління в єдину господарську систему з особливим акцентом на використання фінансових ресурсів, важелів та інструментів впливу.

Увесь комплекс методів, що реалізуються в межах системи фінансового управління підприємством, можна умовно поділити на дві групи: базові та сучасні інноваційні [6]. До базових зазвичай відносять методи фінансової математики, фінансового обліку та аналізу, механізми формування й оцінки собівартості та ціни продуктів тощо [2]. Друга група фінансових методів ще не набула такого широкого розповсюдження, особливо в практиці. Зокрема до інноваційних сучасних підходів щодо реалізації функцій фінансового управління підприємством слід віднести: бюджетування, моніторинг, контролінг, реінжиніринг тощо [7]. Використання останніх не дає таких прозорих та очевидних результатів, як базові методи, проте їх довгострокове та системне застосування може привести до докорінної зміни економічних процесів на підприємстві. Наприклад, використання інструментарію фінансового реінжинірингу дає можливість підвищити продуктивність на підприємстві в декілька разів, а не на декілька відсотків, як це відбувається при впровадженні сучасних методів нормування або управління собівартістю.

Узагальнюючи підходи науковців та викладені вище думки, можна сформулювати узагальнену концептуальну модель механізму фінансового управління машинобудівним підприємством, схему якої наведено на рис. 2.

Формалізовано з використанням методології теоретико-множинного підходу вказану модель можна подати у такому вигляді:

$$\Phi U = [Ц_y, K_y, K\Phi_y, Z_y, P_y], \quad (2)$$

де $M\Phi$ – механізм фінансового управління підприємством; $Ц_y$ – цілі фінансового управління; K_y – базові категорії, що є основою побудови адекватної системи управління; $П_y$ – принципи функціонування системи фінансового управління підприємством; $K\Phi_y$ – комплекс інструментів та методів фінансового управління, що є складовими фінансового механізму; Z_y – забезпечуючі підсистеми (контролінг, інформаційні системи, економіко-математичне моделювання тощо).

Таким чином, механізм фінансового управління підприємством має розглядатися як гнучка динамічна система, що характеризується набором

елементів, їх взаємозв'язком, в якій рух одного чи декількох провідних елементів викликає функціонування інших.

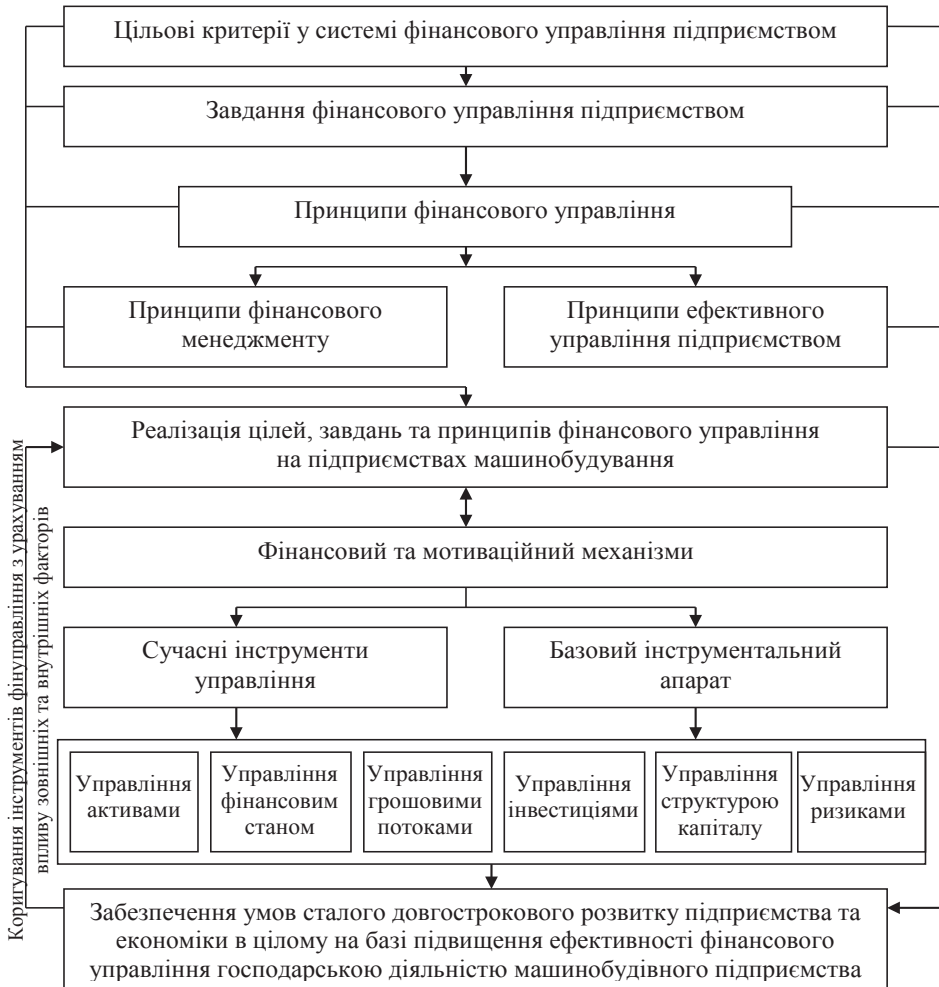

Рис. 2. Механізм фінансового управління машинобудівним підприємством

Висновки. Сьогодні реформування механізму фінансового управління підприємством є першочерговою умовою виживання господарюючих суб'єктів, особливо представників машинобудівної галузі.

Фінансове управління є цілеспрямованою системою, в якій регулюючий вплив реалізується через інструментальний комплекс фінансового механізму та базується на принципах ефективного управління для досягнення головної мети – зростання обсягу доданої вартості.

Впровадження мотиваційного механізму дозволить підвищити ефективність механізму фінансового управління підприємством через проєкцію множини мотивів на множину цілей машинобудівного підприємства.

Системній і гнучкий підхід до фінансового управління підвищує адаптивні здатності машинобудівних підприємств.

Список використаної літератури

1. Андрієнко В.М. Ефективний механізм фінансового менеджменту підприємств комунального господарства: монографія / В.М. Андрієнко, С.М. Мічківський, Н.М. Лисак, В.В. Паламарчук. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 128 с.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2006. – Т. 1. – 592 с.
3. Круглова Н.Ю. Антикризисное управление: учеб. пос. / Н.Ю. Круглова. – 2-е изд. – М.: КНОРУС, 2010. – 512 с.
4. Круглова Н.Ю. Хозяйственное право: учеб. пос. / Н.Ю. Круглова. – 2-е изд. – М.: Изд-во РДЛ, 2001. – 912 с.
5. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент: теория и практика / В.В. Ковалев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 1024 с.
6. Паламарчук В.В. Концепція фінансового управління розвитком підприємства / В.В. Паламарчук // Моделювання регіональної економіки, 2008. – № 2 (12) – С. 72–79.
7. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2006. – 554 с.
8. Финансовый менеджмент: учеб. пос. / под ред. проф. Е.И. Шохина. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2004. – 408 с.
9. Фінансовий менеджмент: підручник / за наук. ред. проф. А.М. Подерьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.

В работе рассмотрены и проанализированы составляющие системы финансового управления, характерные для машиностроительных предприятий, сделан акцент на необходимости внедрения мотивационного механизма повышения эффективности финансового управления.

Ключевые слова: финансовое управление, система управления, мотивационный механизм, механизм управления.

In work are considered and analyzed typical elements of the management system on machine-building enterprises, is made accent on necessity of adoption motivational mechanism to increasing efficiency of enterprise financial management.

Key words: financial management, system management, motivational mechanism, the mechanism of control.

Надійшло 18.02.2011.

УДК 336.74

В.М. Вареник

ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ГРОШОВІ ПОТОКИ»

Обґрунтовано сутність дефініції «грошовий потік», узагальнено та систематизовано відмінності між термінами «грошовий потік» та «фінансовий потік».

Ключові слова: потік, грошовий потік, фінансовий потік, грошові кошти, гроші.

Постановка проблеми. Дійовим механізмом ефективного функціонування та розвитку підприємств є ефективно управління грошовими ко-